

Możliwości użycia okrętów podwodnych w konfliktach hybrydowych i asymetrycznych

KRZYSZTOF PAJĄK

Asymmetric and hybrid conflicts are unpredictable and very dynamic in their nature. They bring about new threats that need changes both in weaponry and methods of warfare. Facing insufficient funds and time-consuming adjustment, traditional armies have to act in new conditions. Being the most expensive armed force, the navy is a striking example. Acquisition of new ships capable of combating new threats lasts many long, therefore new threats at sea are commonly combated with vessels that proved their value in the previous era. In the article the author answers how specific attributes of submarines could be used to combat asymmetric and hybrid threats as well as what possibilities of counteracting give that kind of ships in conflicts.

Od kilku lat, we współczesnych publikacjach politologicznych coraz szerzej podejmowany jest problem konfliktów asymetrycznych. Konflikty mające cechy asymetryczne toczą się zarówno na lądzie, jak również na akwenach morskich. W obliczu terroryzmu morskiego i piractwa zaczęto także zwracać uwagę na nowy charakter walki prowadzonej na morzach.

W najogólniejszym ujęciu, koncepcja asymetrii (asymetryczności) na gruncie wojskowych studiów strategicznych odnosi się do sytuacji, w której mamy do czynienia z nieprzystawalnością, niewspółmiernością, odmiennością czy też nieproporcjonalnością obiektów będących przedmiotem porównania¹.

KONFLIKT SYMETRYCZNY, ASYMETRYCZNY CZY HYBRYDOWY?

„Asymetria” i „asymetryczność” są pojęciami określającymi różnorodne formy dysproporcji, zróżnicowania i dysharmonii, które w sposób naturalny lub zamierzony występują w otoczeniu przeciwstawnych

¹ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007 r., s. 33.

sobie rzeczywistości. Dotyczą one zarówno ich sfery materialnej, to jest gospodarczej, ekonomicznej, naukowej, technicznej, informacyjnej i militarnej, jak również sfery duchowej – obejmującej aspekty kulturowe, religijne czy etyczne. Wzajemna symetryczność czynników opisujących wielowymiarowy układ porównywanych ze sobą zależności minimalizuje – w określonym przedziale ufności – możliwość generowania zagrożeń oraz stabilizuje względnie trwałą równowagę ich zmian. Oznacza to, że „asymetryczność” jest antonimem hipotetycznego stanu „symetrycznej” równowagi, odnoszącej się do całokształtu zjawisk społecznych i cywilizacyjnych oraz ich wzajemnych związków, relacji i oddziaływań. Symetria (zarówno w mikro-, jak i makroskali) jest bowiem determinantą trwałości i stabilności zmian zachodzących w całym systemie procesów ewolucyjnych².

W najbardziej ogólnym ujęciu termin „asymetria” w odniesieniu do strategii wojskowych oznacza „wykorzystanie pewnego rodzaju odmienności do uzyskania przewagi nad przeciwnikiem” lub też bardziej precyzyjnie: „działanie, organizowanie się, myślenie odmienne od przeciwnika w celu maksymalizacji własnych atutów i wykorzystywania jego słabości dla przejęcia inicjatywy”³. Konflikt asymetryczny cechuje się zatem odmiennością celów oraz metod działania, wykorzystywanych środków i zasobów, a także rozbieżnością wartości, norm i zasad, którymi kierują się walczące strony.

Swoistą próbą wyjścia poza dychotomiczny układ symetria-asymetria jest koncepcja przeciwsymetryczności (*dissymmetry*)⁴. Przeciwsymetryczność polega na braku równowagi pomiędzy uczestnikami konfliktu pod względem zaangażowania w konflikt oraz sposobów wykorzystania posiadanych zasobów na płaszczyźnie operacyjnej, nie zaś zróżnicowania co do samego rodzaju zasobów czy też zasad prowadzenia konfliktu⁵. Rozumiana w ten sposób asymetria w konflikcie (*asymmetry within warfare*) nie wpływa na zmianę charakteru konfliktu z symetrycznego na asymetryczny (*asymmetric warfare*), lecz stanowi wspomnianą wcześniej przeciwsymetryczność w konflikcie symetrycznym, czyli – najprościej rzecz ujmując – przewagę militarną.

² P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003 r., s. 11.

³ S. Metz, *Strategic Asymmetry*, „Military Review”, 2001 r., vol. 81, nr 4, s. 9-12.

⁴ Por. J. Russel, *Asymmetric Warfare*, w: Potts David (red.), *The Big Issue: Command and Combat in the Information Age*, Strategic & Combat Studies Institute, Shivenham, 2002 r., s. 120-122.

⁵ M. Madej, *op.cit.*, s. 34.

CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁCZESNEGO KONFLIKTU
ASYMETRYCZNEGO

W konflikcie asymetrycznym, przeciwnik relatywnie słabszy, niezdolny do uzyskania militarnego zwycięstwa, będzie próbował wywalczyć przewagę na płaszczyznach pozamilitarnych. Skutkuje to użyciem strategii, metod i technik walki nakierowanych na jak największe oddziaływanie psychologiczne, aby zastraszyć, a w konsekwencji zniechęcić społeczeństwo oponenta do prowadzenia konfliktu.

Działania asymetryczne są najbardziej skuteczne, gdy uzyskany efekt ma wymiar strategiczny, niezależnie od poziomu konfrontacji i skali podejmowanych przedsięwzięć. Z samej zasady asymetryczności wynika, że działania te są optymalne w sytuacjach, gdy przedsięwzięcia o charakterze taktycznym czy operacyjnym dają efekt strategiczny. W przypadku regularnego (symetrycznego) konfliktu, gdy jedna ze stron ucieka się do stosowania niektórych metod asymetrycznych lub wspiera niepaństwowe ugrupowania posługujące się powyższymi metodami konflikt symetryczny przeistacza się w hybrydowy.

Konflikty asymetryczne nie zrodziły się we współczesnych czasach; są tak stare jak same wojny⁶. Czynniki warunkujące powstanie asymetryczności pomiędzy zantagonizowanymi stronami stają się, po przekroczeniu określonego poziomu ryzyka, stymulatorem realnych zagrożeń, które w dalszym etapie narastania prowadzą do konfliktów i konfrontacji⁷.

Do czynników warunkujących powstanie asymetryczności pomiędzy przeciwnikami zalicza się elementy ilościowe i jakościowe. Pamiętać należy jednak, że nie sama nierównowaga potencjałów ma decydujące znaczenie, aby konflikt był asymetryczny, lecz fakt prowadzenia nieprzystających do siebie działań. Konflikty asymetryczne powstają w sytuacji, kiedy nierównomierność potencjałów jest znaczna lub w przypadku bardzo wysokiej determinacji jednej ze stron, która jest gotowa wykroczyć poza tradycyjne, akceptowane metody walki, aby osiągnąć przewagę.

Uwarunkowania ilościowe zazwyczaj są wystarczające, aby stanowić podstawę dla asymetrycznej przewagi jednej ze stron. W odniesieniu do asymetrii na akwenach morskich odzwierciedleniem przewagi ilościowej jest bezpośrednio liczba i klasa okrętów, które dana strona jest w stanie rozlokować na określonym obszarze morskim.

⁶ Por. V.J. Goulding, *Back to the Future with Asymmetric Warfare*, „Parameters”, 2000 r., vol. 30, nr 4, s. 21-30.

⁷ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *op.cit.*, s. 12.

Uwarunkowania jakościowe charakteryzują się znacznie większym udziałem czynników takich, jak postęp technologiczny i rozwój cywilizacyjny. Występowanie różnic jakościowych powoduje, że nawet przy zbliżonych i porównywalnych potencjałach ilościowych strona bardziej zaawansowana technologicznie może osiągnąć przewagę. Przewaga jakościowa może łatwo zniwelować przewagę ilościową. Bezsprzeczny jest również fakt, że przewaga jakościowa daje możliwość skuteczniejszego i efektywniejszego wykorzystania zasobów, którymi dysponuje jedna ze stron, co umożliwi wielokrotne i powtarzalne uzyskanie przewagi lokalnej w konflikcie⁸.

NIE TYLKO NA LĄDZIE

Konflikty asymetryczne i hybrydowe nie są tylko domeną walki na lądzie, lecz występują również na akwenach. Współczesne morskie konflikty asymetryczne i hybrydowe determinują głównie piractwo lub terroryzm, przynajmniej po jednej z walczących stron.

Jednym z głównych czynników, który w dużym uproszczeniu odróżnia piratów od terrorystów jest motywacja oraz stosunek do zachowania anonimowości. Współcześni piraci kierują się głównie żądzą zysków, a w związku z tym starają się uniknąć rozgłosu medialnego, pozostawiania śladów i świadków. Ich zasadniczym celem jest dobro materialne⁹. Terrorysty, dla których podstawową metodą osiągnięcia sukcesu jest wojna psychologiczna, dążą do jak największego rozgłosu medialnego.

Różnica pomiędzy piractwem i terroryzmem uwidacznia się również w ograniczeniach odnoszących się do obszaru oddziaływania. Ścisłe powiązanie piractwa z sytuacją państw nadbrzeżnych ogranicza proliferację tego zjawiska na odległe akweny. Sprawcy aktów terrorystycznych na morzu w znacznie mniejszym stopniu związani są z realiami państw nadbrzeżnych, a w niektórych przypadkach mogą w ogóle nie mieć z nimi żadnego związku. Terrorysty dysponują zatem niemal pełną swobodą wyboru miejsca oddziaływania. Ograniczenia wynikać mogą z posiadanego zaplecza organizacyjnego, kadrowego, finansowego, jak również zabezpieczeń i procedur bezpieczeństwa stosowanych przez potencjalny obiekt oddziaływania. W związku z tym nie jest możliwe praktyczne ograniczenie obszaru oddziaływania terrorystycznego na morzu.

⁸ *Ibidem*, s. 13.

⁹ *Ibidem*, s. 85.

Akweny morskie są atrakcyjnym obszarem oddziaływania asymetrycznego. Przesądza o tym wiele czynników, głównie ten wynikający z faktu, że żegluga morska odgrywa kluczową rolę w funkcjonowaniu światowych gospodarek. Oddziaływanie asymetryczne na akwenty morskie nie było dotąd traktowane jako istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa. Nawet największe państwa nie przywiązują wystarczającej wagi do ochrony statków i akwenów. Ponadto sprawcom działań asymetrycznych sprzyja status obszarów morskich oraz wolności żeglugi. Zwalczanie piractwa lub terroryzmu na wodach przybrzeżnych jest utrudnione w sytuacji, kiedy sprawcy bezprawnego ataku operują z wód terytorialnych państwa, które nie sprawuje nad nim realnej kontroli, odmawia współpracy lub nie jest w stanie jej prowadzić w zwalczaniu przestępczości na morzu. Obecnie jest wiele państw będących na skraju upadku lub upadłych, również w wymiarze morskim. Bezpośrednim tego skutkiem jest brak zdolności do sprawowania jurysdykcji nad wodami terytorialnymi i wyłączną strefą ekonomiczną bądź czysto formalny charakter sprawowania takiej kontroli.

Chaos w państwach upadłych ułatwia podmiotom pozapaństwowym działalność przestępczą i eksploatację zasobów naturalnych kraju, w tym bogactw morskich. Grupy terrorystyczne działają nie tylko w państwach upadłych, lecz również w państwach upadających lub słabych, które są zdeorganizowane, lecz posiadają zdolność utrzymania minimalnego poziomu stabilności wewnętrznej, przynajmniej na części swojego terytorium. Organizacje niepaństwowe wykorzystują zatem istnienie mniej lub bardziej legalnej władzy, która gwarantuje poszanowanie swojej suwerenności terytorialnej przez inne państwa. W ten sposób zabezpieczają się przed zewnętrzną interwencją, jednocześnie posiadając dogodne warunki do rozwoju terroryzmu i piractwa.

Szczególny niepokój budzą próby nabywania przez organizacje terrorystyczne lub zorganizowane grupy przestępcze coraz bardziej zaawansowanych środków, w tym jednostek morskich. Udaremniono co najmniej trzy próby uzyskania przez struktury pozapaństwowe miniaturowych okrętów podwodnych. Dwa nielegalne warsztaty konstruujące tego typu jednostki wykryto w Kolumbii (w rejonie Bogoty i Kartageny), trzeci ujawniony został w Tajlandii przez służby specjalne tego kraju¹⁰. Równie niepokojącym faktem jest kupowanie min morskich przez Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii (FARC). Powyższe działania stwarzają nową jakość w zakresie bezpieczeństwa morskiego, gdyż do tej pory użycie takiego uzbrojenia było wyłącznie domeną sił zbrojnych państw.

¹⁰ *Ibidem*, s. 99.

CHARAKTERYSTYKA KONFLIKTU ASYMETRYCZNEGO NA MORZU

Na morzu, podobnie jak na lądzie, zagrożenia asymetryczne przyjmują *quasi*-militarny charakter. Nietypowość działań asymetrycznych nie polega wyłącznie na odmienności metod działania, sposobów użycia siły i posiadanego potencjału militarnego, lecz wynika również z działania podmiotów stanowiących zagrożenie asymetryczne na płaszczyznach tradycyjnie postrzeganych jako pozawojkowe. Ponadto konflikty asymetryczne na morzu szczególnie mocno uderzają w strefę ekonomiczną nie tylko państw stron, lecz poprzez połączone ogniwa systemu globalnego handlu morskiego, *de facto* w większość państw nadmorskich. Dlatego skutki konfliktu morskiego w kluczowych dla handlu morskiego akwenach mogą być odczuwalne niemal w każdym rejonie świata.

Konflikty asymetryczne na morzu wyróżniają następujące cechy:

- nieprzewidywalność ataku;
- aterytorialność;
- skrytość działania do czasu dokonania ataku;
- wykorzystanie elementów przeciwnika nieprzygotowanego na zagrożenie;
- mała podatność na tradycyjne metody przeciwdziałania;
- działanie psychologiczne;
- tworzenie zagrożenia dla żeglugi morskiej;
- utrudnione przeprowadzenie ataku odwetowego;
- mała skuteczność odstraszenia oraz groźby użycia przymusu;
- maksymalizacja własnej przewagi przy ograniczonych środkach;
- bardzo duży, ale nie nieograniczony obszar działania;
- intensyfikacja działania na styku kręgów cywilizacyjnych;
- możliwość rozpoczęcia, zaniechania i powrócenia do działań w niemal dowolnej chwili.

Morskie ataki terrorystyczne, jak i pirackie mogą być dokonywane na następujących obszarach morskich:

- na wodach wewnętrznych włączając w to obszar portu morskiego, jak i infrastrukturę portową oraz śródlądowe tory wodne;
- na morzu terytorialnym obejmującym redy i kotwiczowiska portu oraz tory podejściowe do portów a także na wodach archipelagowych;
- w wyłącznej strefie ekonomicznej;
- na morzu otwartym (pełnym).

Szczególnym przypadkiem działań terrorystycznych są ataki, w rezultacie których może dojść do katastrofy ekologicznej. Wspomniane ataki

mogą być dokonane na każdym z wymienionych obszarów. Do potencjalnych celów takich ataków można zaliczyć nie tylko supertankowce, lecz również gazowce, chemikaliowce, jak również inne statki przewożące substancje niebezpieczne. Zagrożenie katastrofą ekologiczną może wystąpić również w razie ataku na platformy wiertnicze na morzu lub magazyny substancji niebezpiecznych na terenie portu. Skutki takiego ataku mogą być odczuwalne na ogromnym obszarze i uderzać w wiele państw.

STARE SIŁY WOBEC NOWYCH ZAGROŻEŃ NA MORZU

Walka z piratami i terrorystami była od wielu lat rozpatrywana nie jako zadanie marynarki wojennej lecz dziedzina straży granicznej. Współczesna globalizacja światowej gospodarki morskiej, połączona z upadkiem niektórych państw nadmorskich, w tym upadkiem w aspekcie morskim, oraz jednoczesna radykalizacja działań terrorystycznych przejawiająca się sięganiem po nowe środki walki, spowodowała zmianę środowiska bezpieczeństwa na wszystkich akwenach. Dlatego siły morskie państw chcących zapewnić bezpieczeństwo na akwenach, niejednokrotnie daleko poza własnymi wodami terytorialnymi, stoją przed dużym wyzwaniem. Nie wszystkie okręty posiadają podstawowe właściwości, takie jak duża autonomiczność lub dzielność morską niezbędne do prowadzenia działań na oddalonych akwenach. Ponadto nawet okręty zdolne do prowadzenia długotrwałych operacji na odległych wodach mogą nie sprawdzać się w walce asymetrycznej lub jej zapobieganiu, bowiem nie są dostosowane do wykonywania takich zadań. Nie posiadają zatem właściwości, które byłyby w stanie skutecznie zniwelować przewagę, którą dają specyficzne cechy przeciwnika asymetrycznego. Wynika to głównie z faktu, że marynarki wojenne przystosowane są zasadniczo do prowadzenia walki z „regularnym” przeciwnikiem.

Analizując współczesne konflikty morskie¹¹ można zauważyć, że głównym celem typowo bojowych jednostek stała się walka ze środkami napadu powietrznego, stanowiącymi największe zagrożenie dla współczesnych okrętów. Okręty bojowe zazwyczaj dostosowane są również do niszczenia jednostek nawodnych oraz podwodnych, jak również do innych zadań m.in. minowania, walki z zagrożeniem minowym, transportu, desantu wojsk, zabezpieczenia logistycznego, technicznego, hydrograficznego, prowadzenia rozpoznania, walki radioelektronicznej, wykonywania zadań specjalnych.

¹¹ Przykładowy współczesny konflikt morski stanowi wojna o Falklandy toczona między Wielką Brytanią a Argentyną od 2 kwietnia do czerwca 1982 r.

Od sił morskich wymaga się gotowości do walki z piractwem i terroryzmem. Niestety cięcia budżetowe, dotykające niemal wszystkie rodzaje sił zbrojnych, powodują, że wojsku często nie zapewnia się środków do wykonywania zadań w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa. Sytuacja ta jest szczególnie widoczna w przypadku marynarki wojennej, zwłaszcza że jest to najdroższy w utrzymaniu rodzaj sił zbrojnych, a proces nabycia okrętów przystosowanych do wykonywania nowych zadań trwa długo. Niejednokrotnie zatem, na morzu, walkę z nowymi zagrożeniami prowadzi się za pomocą jednostek starego typu. Jednostki takie oczywiście są w stanie prowadzić walkę z piractwem i terroryzmem, jednak mogą to robić w ograniczonym zakresie. Większość okrętów, którymi współcześnie dysponują marynarki wojenne, nie była projektowana, jak również nie przeszła odpowiedniej modernizacji do walki z piractwem i terroryzmem. Zatem nie są w pełni dostosowane do skutecznej walki z zagrożeniami asymetrycznymi.

OKRĘT PODWODNY – ASYMETRYCZNY ŚRODEK WALKI Z ASYMETRYCZNYM PRZECIWNIKIEM

Główną cechą okrętów podwodnych, warunkującą ich bojowe wykorzystanie, jest skrytość działania. Okręty podwodne przez wiele lat (do czasów uzbrojenia w broń atomową) nie dysponowały siłą ognia mogącą równać się z uzbrojeniem okrętów nawodnych¹². Atutem ich było działanie z zaskoczenia. Dzięki skrytości działania i używaniu broni uderzającej w najbardziej wrażliwą podwodną część kadłuba, okręty podwodne były w stanie zatapiać nawet największe okręty nawodne. Klasyczne użycie okrętów podwodnych nie zakłada jednak walki z uzbrojonym przeciwnikiem, lecz atakowanie przede wszystkim jednostek *non-combat* – statków handlowych i konwojów.

Okręty podwodne stanowią zintegrowaną platformę przenoszącą uzbrojenie, technikę, zasoby i ludzi. Okręty te mogą być uzbrojone w torpedy, torpedominy, miny, rakiety (w tym z głowicami atomowymi), a także pojazdy autonomiczne. Okręty podwodne mają bardzo duży zasięg¹³, autonomiczność i nieograniczoną dzielność morską¹⁴. Niestety, mają one stosunkowo

¹² Uzbrojenie okrętów podwodnych w broń atomową nie zmieniło jednak ich taktyki. Mimo dysponowania przez niektóre atomowe okręty podwodne znacznym zasobem głowic atomowych, w dalszym ciągu użycie okrętów podwodnych jest uwarunkowane zachowaniem skrytości działania.

¹³ Nawet w przypadku konwencjonalnych okrętów podwodnych ich zasięg liczony jest w tysiącach mil morskich.

¹⁴ Dzielność morska – zespół cech statku umożliwiających bezpieczną żeglugę w trudnych warunkach pogodowych.

mały zasięg obserwacji wzrokowej i technicznej, co ogranicza zdolność kontrolowania rozległego obszaru morskiego. W ostatniej dekadzie pojawiły się konwencjonalne okręty wyposażone w napęd AIP¹⁵, których zasięg i zdolność przebywania w położeniu podwodnym znacznie wzrosła. Jednak mimo zaawansowanej technologii używanej w okrętach podwodnych, wciąż najistotniejszą ich cechą pozostaje skrytość działania.

Podczas pierwszej i drugiej wojny światowej działania okrętów podwodnych wywierały silny wpływ psychologiczny zarówno na załogi statków pływających, jak i ich armatorów, ubezpieczycieli, a nawet na wyobraźnię ludności. Obecnie samo prawdopodobieństwo obecności wrogiego okrętu podwodnego na akwenu angażuje duże siły ZOP¹⁶, powoduje utrudnienia, paraliż, a w skrajnych przypadkach nawet zamknięcie żeglugi dla statków handlowych.

Zestawiając cechy charakterystyczne okrętów podwodnych, jak również konfliktów asymetrycznych można dojść do wniosku, że istnieje pewne podobieństwo. Zarówno dla okrętów podwodnych, jak i konfliktów asymetrycznych charakterystyczne są: wykorzystywanie skrytości działania, atak na najwrażliwsze elementy celu, jak również części niemilitarne komponentu morskiego przeciwnika. Konflikty asymetryczne i okręty podwodne mogą silnie oddziaływać psychologicznie oraz tworzyć permanentne zagrożenie dla żeglugi na bardzo dużym obszarze.

Wobec powyższego można stwierdzić, że okręty podwodne służą do swobodnego, asymetrycznego prowadzenia walki na morzu¹⁷ i mogą stanowić doskonały środek przeciwdziałania tego typu zagrożeniom. Ich użycie, choć ma cechy charakterystyczne dla konfliktu asymetrycznego, zostało w pełni zalegalizowane i zaakceptowane w cywilizowanym świecie. Nastąpiło to głównie przez fakt upowszechnienia się wojny morskiej z ich wykorzystaniem na początku XX w.

Wykorzystanie okrętów podwodnych do walki z zagrożeniami asymetrycznymi lub hybrydowymi może być realizowane poprzez skrytą obecność sił na danym akwenu. W ten sposób zostaje zapewnione wykonanie zadania MSA¹⁸, bez którego niemożliwe byłoby reagowanie na pojawiające się zagrożenia.

¹⁵ AIP (*Air Independent Propulsion*) – system napędu niezależny od powietrza.

¹⁶ ZOP – zwalczanie okrętów podwodnych.

¹⁷ Użycie okrętów podwodnych do walki na morzu było początkowo negowane przez niektóre floty i uważane za niehonorowy sposób walki.

¹⁸ MSA (*Maritime Situational Awareness*) – środowiskowa świadomość morską polega na wykrywaniu zagrożeń dla bezpieczeństwa i kontrolowaniu obszaru akwenu morskiego.

Działanie okrętów podwodnych w zwalczaniu zagrożeń asymetrycznych polega również na wykrywaniu, identyfikacji i zgłaszaniu podejrzanych jednostek. W skrajnych przypadkach okręty patrolujące akwen mogą reagować na akty bezprawia na morzu. Działanie takie demaskuje jednak obecność okrętu na akwenu i stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki. Wynika to z faktu, że nawet ostrzał z małokalibrowej broni może uszkodzić współczesny okręt podwodny, uniemożliwiając jego dalsze działanie.

NA MORZU PROSTE PROBLEMY URASTAJĄ NIERAZ DO WIELKIEJ RANGI

Sprawowanie kontroli na akwenach nie jest łatwe. Środowisko morskie stwarza ograniczenia w wykorzystaniu sprzętu technicznego pozwalającego monitorować obecność małych jednostek. Monitorowanie akwenów za pomocą sztucznych satelitów i statków powietrznych jest możliwe tylko w przypadku ich obecności nad akwenem oraz sprzyjających warunków meteorologicznych. Patrolowanie obszarów morskich za pomocą klasycznych jednostek nawodnych jest widoczne i ze względu na warunki hydrometeorologiczne (stan morza, opady i zamglenie) spotyka się z ograniczeniami w wykorzystaniu środków obserwacji technicznej. W niesprzyjających warunkach pogodowych bardzo trudno jest wykryć małe jednostki o znikomej skutecznej powierzchni odbicia radarowego, których zazwyczaj używają piraci i terroryści.

Powietrzne środki sprawowania kontroli nad danym akwenem podlegają zatem ograniczeniom powodującym konieczność fizycznej obecności statku przenoszącego uzbrojenie i środki obserwacji technicznej, dla skutecznego działania MSA. Z tego powodu patrolowanie akwenów przez okręty wojenne będzie jeszcze długo niezbędne. Ponadto okręty w czasie konfliktu symetrycznego lub hybrydowego są podstawowym komponentem prowadzenia walki na morzu.

Użycie okrętów nawodnych jako środka sprawowania kontroli nad akwenami nie jest pozbawione wad, choćby ze względu na fakt ograniczonej dzielności morskiej oraz duże rozmiary, ułatwiające wykrycie. Z kolei okręty podwodne mają stosunkowo niską prędkość oraz ograniczony zasięg działania środków obserwacji technicznej i wzrokowej. Współczesne rozwiązania techniczne pomagają zniwelować ograniczenia pojawiające się przy wykorzystaniu okrętu podwodnego jako platformy patrolującej akwenu. Okręty podwodne prowadząc rozpoznanie nie muszą być zaangażowane w walkę z potencjalnym przeciwnikiem (np. wykrytą łodzią piracką), lecz mogą stanowić ośrodek retranslacji. Dzięki retranslacji wykryty przeciwnik może być zniszczony lub przechwycony przez okręty nawodne lub lotnictwo.

PRZYSTOSOWANIE DO NOWYCH WYMAGAŃ PRZEZ ZASTOSOWANIE NOWOCZESNYCH ROZWIĄZAŃ

Innym sposobem zwiększania zdolności operacyjnych okrętów podwodnych jest montowanie szerokiej gamy masztów (urządzeń podnośnych). Nietypowe rozwiązania technologiczne zakładają wyposażenie masztów okrętów podwodnych w:

- karabin maszynowy lub armatę małego kalibru;
- bezzałogowy statek powietrzny;
- systemy walki elektronicznej;
- systemy optoelektroniczne.

Instalowany na podnoszonym maszcie karabin lub armata małego kalibru umożliwia okrętowi podwodnemu ostrzał z położenia peryskopowego¹⁹. Dzięki temu może on skutecznie przeciwdziałać małym jednostkom pirackim lub terrorystycznym bez realnego narażania się na ostrzał z broni maszynowej przeciwnika.

Bezzałogowe statki powietrzne²⁰ wystrzeliwane z masztu za pomocą mechanicznej katapulty stanowią doskonałe rozwiązanie problemu ograniczonego zasięgu obserwacji technicznej okrętu podwodnego. Bezzałogowy, zdalnie kierowany statek powietrzny podczas swojego lotu rejestruje za pomocą kamer sytuację panującą na akwenie. Zebrane w ten sposób informacje są przesyłane drogą radiową na okręt lub na brzeg bezpośrednio lub przy użyciu retranslatora (np. satelity komunikacyjnego). Po zakończeniu działania statek powietrzny spada do morza i ulega samozniszczeniu.

Systemy walki elektronicznej umożliwiają nie tylko konwencjonalną walkę elektroniczną, lecz wykorzystywane są również do zakłócania łączności radiowej między jednostkami pirackimi lub terrorystycznymi na morzu.

Zaawansowane systemy optoelektroniczne umożliwiają nie tylko wykrywanie jednostek na powierzchni za pomocą np. urządzeń działających z wykorzystaniem podczerwieni, lecz również dzięki połączeniu z bazą danych zapewniają szybką identyfikację celu. Dodatkowo systemy optoelektroniczne są wyposażone w laserowe mierniki odległości.

¹⁹ Położenie peryskopowe oznacza, że okręt podwodny jest zanurzony na taką głębokość, na której nad powierzchnię wody wystają tylko urządzenia podnośne (np. peryskopy, maszty łączności radiowej lub radaru, szyb ssania chrap itp.). Głębokość peryskopowa, w zależności od projektu okrętu podwodnego, waha się od kilku do nawet kilkunastu metrów.

²⁰ M. Bielak, *Okręty podwodne – zadania XXI w.*, w: „Przegląd Morski”, 2010 r. nr 7, s. 24 oraz <http://maschinenbau.gabler-luebeck.de>

Poza instalowaniem urządzeń podnośnych nowe konstrukcje okrętów podwodnych coraz częściej przewidują instalowanie trudnych do wykrycia boi komunikacyjnych, które umożliwiają wymianę informacji między okrętem podwodnym a innymi jednostkami lub z centrum dowodzenia bez konieczności wynurzenia okrętu nawet w położenie peryskopowe.

Współczesne rozwiązania technologiczne umożliwiają okrętom podwodnym wystrzeliwanie rakiet do zwalczania celów nawodnych i powietrznych z położenia podwodnego. Przykładem takiego uzbrojenia jest system rakiety IDAS (*Interactive Defence and Attack System for Submarines*), który pozwala na precyzyjne niszczenie statków powietrznych przeciwnika.

Zarówno podczas działań konwencjonalnych oraz walki z zagrożeniami asymetrycznymi dużą rolę odgrywają grupy komandosów mogące dokonać desantu z okrętu podwodnego. Nowe projekty okrętów podwodnych przewidują wielkogabarytowe włazy, z których mogą wyjść w położeniu podwodnym nurkowie lub komandosi ze sprzętem i pojazdami podwodnymi. Również poważnie rozważana jest koncepcja przybrzeżnego okrętu podwodnego zdolnego do działania na małych głębokościach, w niewielkiej odległości od wybrzeża przeciwnika.

Zastosowanie nowych technologii w okrętach podwodnych skutecznie rozszerza wachlarz możliwości ich wykorzystania oraz czyni z nich coraz skuteczniejszą broń w konwencjonalnym konflikcie. Dzięki nowym rozwiązaniom udało się zredukować podstawowe ograniczenia okrętów podwodnych, co umożliwia wykorzystanie ich do walki z nowymi zagrożeniami pojawiającymi się na morzach.

JEDEN OKRĘT NA STARE I NOWE ZAGROŻENIA

Podmioty międzynarodowe szukają rozwiązań, aby efektywnie walczyć ze wzrostem zagrożeń związanych z konfliktami asymetrycznymi. Jednocześnie zmuszone są utrzymywać potencjał zdolny do odparcia symetrycznego lub hybrydowego ataku na akwenach wchodzących w ich strefę operacyjną bądź zainteresowania. Ograniczenia finansowe uniemożliwiają szybką budowę wyspecjalizowanych jednostek morskich, przeznaczonych do przeciwdziałania nowym zagrożeniom. Dlatego podejmowane są próby dostosowywania starych jednostek do nowych wyzwań lub budowy uniwersalnych okrętów zdolnych do utrzymania potencjału do walki symetrycznej i asymetrycznej. Jednym z rozwiązań są okręty podwodne wyposażone w nowoczesne systemy obserwacji technicznej, łączności i uzbrojenia. Prawdopodobnie dzięki posiadaniu takich okrętów możliwe będzie przygotowanie morskich sił zbrojnych do stawienia czoła starym i nowym zagrożeniom.